

İÇTİHAT

Senelik abona (hariç)D. 4
« « (dahil)500
6 Aylık « (dahil)260

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT
MECMUASI

Tarihi tesis: 1904
24üncü sene. No. 278-2
18 Temmuz 1929

Akademi Fransezdeki iki Nutuk vesilesile

On üçüncü Louis zamanında ve meşhur Başvekil Kardinal dö Richelieu tarafından tesis edilen Fransız akademisi, her kes bilir ki kırk azadan mürekkeptir ve bu kırk azaya lâyemut denilir. Ve gene her kesçe mälumdur ki, bu lâyemutların asıl vazifelerini lisanın kamusunu tanzim teşkil ettiğine göre cümlesinin de üdebadan olmaları icap eder, halbuki keyfiyet böyle olmayarak, büyük siyasiler meşhur, kumandanlar ve namdar mütefenninler de daima bu hey'ete girmişlerdir. Nitekim umumî harbin iptidasında ve sonunda fransız ordularının başkumandanlığını ifa eden Joffre ile Foch, harbin hitamından sonra âzâ intihap edildiler. Ve bu defa Foche'un vefatile inhilâl ederek yakında intihabı icra edilecek makama, gene harptaki kumandanlardan mareşal Petain münferit namzet olarak ittifakı ara ile intihap olundu. Akademi azalığının maddî kârı hiç denebilecek derecede ise de, şerefi o kadar büyüktür ki, oraya girmek için sarfedilen emekler ve yapılan entrikalar bir hayli piyes ve romana mevzu bile teşkil eylemiştir.

Ricali siyasiyeden müteveffa Jonnart, tek satır yazmamış olduğu halde, bir çok değerli kalemlere tercihen intihap edildiği zaman Pariste idim, ve bu intihabın sebebiyet verdiği dedikoduları hatırlarım. Âyandan ve eski vükelâdan bulunan Jonnart, Süveyş kanalı şirketinde meclisi idare reisi, yani zengindi, ve kral taraftarlarının reisi olup sözünü pek pervasısca söylemekle maruf bulunan Leon Daudet, intihabına bilhassa çalışmış olanları Jonnart'ın; parasile satın almış olduğunu gazetesinde açıkca yazmıştı. Leon Daudet'nin babası olan meşhur romancı Alphonse Daudet ise, (L'immortel) yani

Lâyemut isimli eserinde, bir akademisyenin, sandalyesini kazanabilmek için, senelerce zevcesini eski azaya peşkeş etmiş olduğunu anlatır.

Bu tarz iddiaların hakikatle hiç bir münasebeti bulunmasa da, Akademiye girmenin pek çetin bir dava olduğu muhakkaktır, ve bu işin tükenmez merasimi intihaptan sonra da bir hayli sürer. Ve bundan dolayı intihap ânında ebedîlik, sıfatı iktisap edilmekle beraber yeni âzâ eskilerin hukukuna hemen malik olmaz, ve bu sebeple de içtimalara iştirak ederek meselâ, yeni bir intihapta rey veremezler. Bunun için hey'eti umumiyece, tarzı hiç değişmeyen merasimle kabul olunmak icap eder, ve ancak bundan sonra azalığın bil'umum hukuku ihraz edilir. Şimdi mevcut Akademisyenler meyanında meşhur Clemenceau ile tiyatro muharriri George de Porto-Riche, hey'eti umumiye tarafından kabul edilmedikleri cihetle, senelerden beri bilfiil azadan bulundukları halde keyfiyet lafzî kalmıştır.

İşaret ettiğimiz bu merasim esnasında ise iki nutuk irat olunur ki, bunun birincisini yeni âzâ ve ikincisini eski azadan olup akademi namına söz söylemeğe memur edilmiş bulunan zat irat eder, ve bu nutukların şekil ve hudutları daima aynıdır. Yeni âzânın nutku, intihabına arzı teşekkür ve buna ademi liyakatini itirafla başlar ve sonra yerine intihap olduğu zatın hayatını hikâye ve en mühim eserlerini tahlil eder. Akademi namına cevap veren zat ise, nutkunu yeni âzâya hitaben irat ettiği halde, ona evvelâ kendisinden bahseder, ve tercemei halini tetkik ve eserlerini tahlil eder. Bundan sonra da, istihlâf ettiği

kimsenin şahsiyetini ve eserlerini kısaca mevzuubahs eder.— Zaten ikinci nutuk ilk nutuktan daima kısa olur ve yeni azaya taalluk eden kısmına bir az tebessüm hatta hafif bir istihza karıştığı bile vakidir. Bu iki nutuk, tabii yeni azanın kabul günüle kabul nutkunun kimin tarafından söyleneceği tespit edildikten sonra hazırlanmış ve hey'etçe seçilen bir komisyon tarafından tetkik ve tasvip olunmuş tur, bundan sonra da kararlaşan içtimai aleni günü merasimle okunur. Bu kabuller hemen daima kış veya bahar aylarında ve her halde temmuzdan evvel, yani Parisin en kalabalık zamanlarında yapılır. Ve göze çarpan hiç bir yerden eksik olmamağı seven yerli ve ecnebî zengin ve kibarlar için, hele yeni azanın şahsiyeti de pek mühimse, bu içtimalara iştirak âdeta bir haysiyet mes'elesi mahiyetini alır.

*
**

Makalenin yazılmasına vesile teşkil eden iki nutka gelince, bunlar bu son günlerde, ve müverrih Louis Madelin'in kabul edilmesi münasebetile irat edilmiş, ve Madelin'in nutkuna akademi namına romancı Henry Bordeaux cevap vermiştir. Madelin'in istihlâf ettiği âzâ ise meşhur komedi muharriri Robert de Flers'dir ki, eserlerinden biri türkçeye (Bir çiçek iki böcek) namile çevrilmiş ve çok rağbet görmüştü. Fakat, Louis Madelin, kalın ciltler yazan ve tozlu vesikalar içinde de heyecanlarını kaybetmemekle beraber daima en ciddî ve yüksek mevzular seçen bir müverrih, dö Flers ise şampanya kadar hafif piyesler vücade getirerek dünyada her şeyi istihfaf ve istihzaya lâayık göstermiş olan bir kimsedir. ve bu haysiyetle de o ciddi tarih adamı bu fazla şuh ve fazla reybi eserleri tahlil selâhiyetine hiç te malik değildi. Ancak, makalenin başında da denildiği gibi, Fransa akademisine

sade şairler ve romancılar değil hem de müverrihler, diplomatlar, askerler, poletika cılar, rühban, asiizadeler, mütefenninler hatta şimdi bir de ressam, velhasıl ekseriyet üdeba da bulunmakla beraber memleketin her sahadaki en büyük şöhetleri dahildir. Ve diplomati romancının, romancıyı ressamın, mütefennini rahibin istihlâf eylediği zaman, yeni aza selefinden bahsetmek için yeni bir âleme girmekte ve bu âlem içinde bazen de şaşırıp kalmaktadır. Deniyor ki, Porto Riche'in intihabından beri seneler geçtiği halde kabul nutkuna hazırlamağa yanaşmaması, böyle bir vaz'iyet karşısında kalmamak arzusundan mütevellittir. Zira Porto-Riche sade piyes yazıp bu piyeslerinde münhasıran aşkı tahlil etmiş olan bir şair-pisikoloğtur, ve yerine intihap olunduğu tarihçi Lavissey'in hayli kuru bir lisanla yazdığı kocaman ve kesir ciltleri ihtiyar yaşında bir okumak zahmetine belki de katlanmak istememiştir.

— Madelin'in nutkunda da Robert dö Flers'in eserleri kudretle tahlil edilmiş değildir. Hatırlıyorum ki, dö Flers'in yerli sekiz sene evvel akademiye kabulünde, nutku cevabıyı münekkit Rene Doumic irat etmiş ve daha az bir yer içinde dö Flers'in edebî şahsiyetini kudretle anlatmıştı. Halbuki, Madelin'in nutkunda en çok mevcut olan şey tarihtir. Dö Flers Fransanın en eski ailelerinden birine mensup bulunduğu cihetle Madelin uzun uzun ecdadından bahsediyor, ve Flers'in pek genç yaşında bir şark seyahatnamesi, gazete makaleleri ve hikâyeler yazdıktan sonra 1909 senelerinde piyes yazmağa başlaması münasebetile de o zamanki Fransanın çehresini tasvir ediyor. Robert dö Flers ki nisbeten hayli genç ölmüştür. asıl şöhetini medyun bulunduğu komedileri işte 1900 den sonra ve biri birini takip ederek yazmış, ve ancak cihan harbi esnasında bunlara fasıla vererek ölünceye

kadar piyes vücade getirmekte devam eylemişti. Fakat harpten evvelki bütün eserlerini dö Caillavet ile, harpten sonra kileri ise Francis dö Croisset ile beraber yazdı. Sırf kendi kaleminden çıkan yazı olarak sade (Figaro) gazetesindeki tiyatro tenkidi mekalelerini bilirim ki, bunlarda da pek mutena ve müstesna bir mahiyet yoktur. Muhakkak ki, taşıdığı ismin şaşaa-sile emsalsiz dedikleri cazibe ve zerafeti ve meşhur tiyatro muharriri Sardou'ya damat oluşu, dö Flers'in edebî zaferini teshil etmiştir. Madelin kendisinin cihan harbi esnasındaki büyük yararlıklarından ve bilhassa Rumanya cephesinde Fransaya hizmetlerinden de tafsilatla bahsediyor, ve zaten dö Flers gibi Madelin'le Bordeaux da harbe iştirak ettiklerinden, ve pek ciddî ve faziletperes kimseler olduklarından, bu iki nutka Robret dö Flers'in mantığı da ahlak kayıtlarını da sevmeyen kahramanları pek sokulmamış, ve Flers'in en çok harpteki eserlerinden bahsolunmuştur.

*
**

Bordeaux'nun hesapsız romanları hatırlanınca, onun da Madelin'den bahsederken şaşırmış ve sendelemiş olduğuna hükmedilebilir. Lâkin Bordeaux zekâsı her mevzula alâkadar olan ve kalemini her sahaya sevkeden bir ediptir, ve tenkit, seyyahat eserleri vadisinde de muvaffakiyetler kazanmıştır. Bu sebeple, Madelin'in eserlerinden çok güzel bahsetmiş ve bu eserler arasında en eskisi olup birinci Napoléon'un polis nazırı meşhur Fouché, ye tahsis edilmiş eserden en çok bahsetmekle de isabet göstermiştir. Louis Madelin bu son zamanlarda bir müddet hayatı teşriiyeye de giren gayet velut bir kalem sahibidir, ve harp esnasında harekâtı askeriye'nin tarihini tahrir memur edilerek bu vadide de ciltler yazmıştır. İhtilâli kebir tarihini çok kudretle hülâsa eden bir eserile, Roma şehrinin Napoléon

SONE

Sen her akşam esmersin, her sabah sarısında
Gözü kalır yanına Zelen, bir gidenin...
Fazla şey yok âlemin kızında, karısında.
Senin onlardan fazla bir boyun var, bir enin..

Sanki, düştüğün yerin ne var yukarısında?
Öyle pırıl pırıl ki tenine değen tenin:
Beyaz bir gömlek gibi, her gece yarısında,
Belinden aşağıya fazilet kayar senin...

Fakat yine kendine güvenme ki, trahtan,
Seda nasıl gelirse gümüş bir çingiraktan,
Yüzüne gülen sesler öyle eönecek yarın...

Sen, iste sen, istesen elinden kan fışkırır,
İki sihirbaz gibi ruhumu karıştırır,
Her gece senin uzun ve beyaz bacakların...

30 Mayıs 929

CEVDET KUDRER

devrinde Fransa hakimiyeti altındaki hayatını anlattığı kitap ta meşhurdur. Şimdi de (Revue des deux Mondes) mecmuasında, Napoléon'un Directoir hükûmetini iskattan sonra Fransenin başına geçmesini tetkik ediyor. Fakat gerek büyük İhtilâl ve gerek Napoléon'un Fransaya nasıl hakim olduğu, daha büyük ve daha mühim eserlerde de anlatılmıştı. Madelin asıl şöhretini (Fouché) kitabına, bundaki vasaik servetine, tetebbu derinliğine ve yaşatış kudretine medyundur. Çok güzel bir lisanla yazılan bu kitabın sahifelerinde, hilekârlığı ve ikbal hırsile büyük Napoléonu bile yenerek (Yüz günler) denilen ikinci imparatorluğundan onu ferağate mecbur bırakan bu Fouché sanki canlı yaşamakta, sanki sahifelerden fırlayarak karşımıza dikilmekte, ve pek kalın bir cilt teşkil eylediği halde kitap hiç durmadan ve hiç elden bırakılmadan okunmaktadır...

NAHİT SIRRI